

พวงมาลัยกระดาษอีสาน (พวงมโหตร) : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
สู่กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี
I-San Paper Garland (Phuang Ma-Hotra) : Intangible Cultural Heritage
to the Elderly Potential Development Activities in Udon Thani Province

ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ^{1*}

Chutipong Khongsanthia^{1*}

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี^{1*}

Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University^{1*}

*Corresponding author, e-mail: chutipong.kh@udru.ac.th

วันที่รับบทความ: 22 พฤษภาคม 2566; วันแก้ไขบทความ: 18 กรกฎาคม 2566; วันที่รับบทความ: 19 กรกฎาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอถึงการประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น “พวงมาลัยกระดาษอีสาน” (พวงมโหตร) มาใช้เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนของจังหวัดอุดรธานี กระบวนการสำคัญ คือ การจัดการองค์ความรู้โดยการสกัดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อจัดระบบหมวดหมู่ การจัดทำสื่อการเรียนรู้สำหรับเผยแพร่ การออกแบบเป็นกิจกรรมในลักษณะการจัดทำหลักสูตรระยะสั้นและการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยพบว่า การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานนั้นเป็นวิธีการรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงวัยเชิงรุก นอกจากนี้ประโยชน์ด้านร่างกายที่เกิดกับผู้สูงอายุคือช่วยฝึกฝนสมรรถภาพของมือและสมอง ฝึกการใช้ความคิดสร้างสรรค์ และลดความเครียด ประโยชน์ในทางสังคมและวัฒนธรรมคือทำให้ผู้สูงอายุมีการใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน และมีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นการทำให้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกือบสูญหายได้ถูกฟื้นฟูและเผยแพร่อีกครั้ง ส่วนประโยชน์ในทางเศรษฐกิจคือทำให้เห็นช่องทางการสร้างอาชีพหรือรายได้ที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งอาจพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนต่อไปในอนาคตได้

คำสำคัญ: พวงมาลัยกระดาษอีสาน ภูมิปัญญา ประยุกต์ การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ

Abstract

This article aims to present the application of local intangible cultural heritage “I-San Paper Garland” (Phuang Ma-Hotra) was used as an activity to develop the potential of the elderly in the community of Udon Thani Province. An important process is knowledge management by extracting knowledge from local sages in order to systematize categories, preparation of learning materials for dissemination, the design is an activity in the form of short courses and workshops and follow up on the results of knowledge utilization. It was found that the elderly potential development by using the invention of I-San Paper Garland wisdom is a proactive approach to coping with the aging society

situation. In addition, the physical benefits that occur to the elderly are helping to train the ability of the hands and brain, practicing creativity and reduce stress. The social and cultural benefit is that the elderly has useful leisure time, build good relationships in the community and has a role in transmitting culture. It makes local cultural wisdom that was almost lost to be restored and published again. As for the economic benefit, it shows the opportunity to create a career or suitable income for the elderly which may be developed into community products in the future.

Keywords: I-San Paper Garland, Wisdom, Application, Elderly Potential Development

บทนำ

“อุดรธานี” เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งมั่งคั่งด้วยทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานกันอย่างหลากหลาย ทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรม หัตถศิลป์ นาฏศิลป์ และพุทธศิลป์ ยังมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (มรดกโลก) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนากายทางสังคมและวัฒนธรรมมาตั้งแต่ยุคบรรพกาล (สำนักงานจังหวัดอุดรธานี, 2565 : 30 - 33) ในอีกด้านหนึ่งถือได้ว่า “อุดรธานี” เป็นเมืองที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของภูมิภาคอินโดจีนและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (The Greater Mekong Subregion : GMS) มีเครือข่ายการคมนาคมที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถติดต่อกับเมืองหลักอื่นๆ ได้ ในปัจจุบันจังหวัดอุดรธานีมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้กลายเป็นศูนย์กลางทั้งในการบริหาร การคมนาคม เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ทั้งยังเป็นเมืองที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Phuttharak and Meekaew, 2019 : 5) ทำให้อุดรธานีกลายเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีขนาดประชากรที่หนาแน่น ซึ่งแน่นอนว่าการพัฒนาเหล่านั้นย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของประชาชนอุดรธานีในทุกกลุ่มทุกช่วงวัยตามมา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 เป็นต้นมา จังหวัดอุดรธานีได้ขับเคลื่อนวาระจังหวัดสู่การเป็น “เมืองผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตดี” เพื่อรองรับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุที่กำลังเป็นไปในระดับชาติและระดับโลก ทิศทางการขับเคลื่อนได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม โดยมุ่งหวังให้จังหวัดอุดรธานีเป็นเมืองที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี มีศักดิ์ศรี พร้อมทั้งเข้าถึงระบบบริการอย่างถ้วนหน้าและเท่าเทียม ซึ่งใช้ยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ 6 ด้าน ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต ที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย มีผู้ดูแลมีอาชีพ และมีรายได้ที่เพียงพอแก่การดำรงชีพ (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี, 2561) จะได้เห็นว่า จังหวัดอุดรธานีมีการรองรับภาวะสังคมผู้สูงอายุทั้งในเชิงการแก้ปัญหาตามสภาพ และเชิงป้องกันหรือการแปรเปลี่ยนให้ผู้สูงอายุกลับมามีศักยภาพในสังคมอีกครั้ง ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนตั้งแต่ในระดับนโยบายลงมาอย่างเป็นระบบ โดยรูปธรรมที่ได้ชัดเจนและเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์ อำเภอกุดข้าวปุ้น ซึ่งขับเคลื่อนการทำงานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้องสู่ต้นแบบของ “การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” โดยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและจิตที่ดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน และยกระดับอาชีพและรายได้เสริมผ่านกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและงานหัตถศิลป์สู่บุคคล ครอบครัว และชุมชน (จิราพร วรวงศ์ และคณะ, 2563 : 160 - 161)

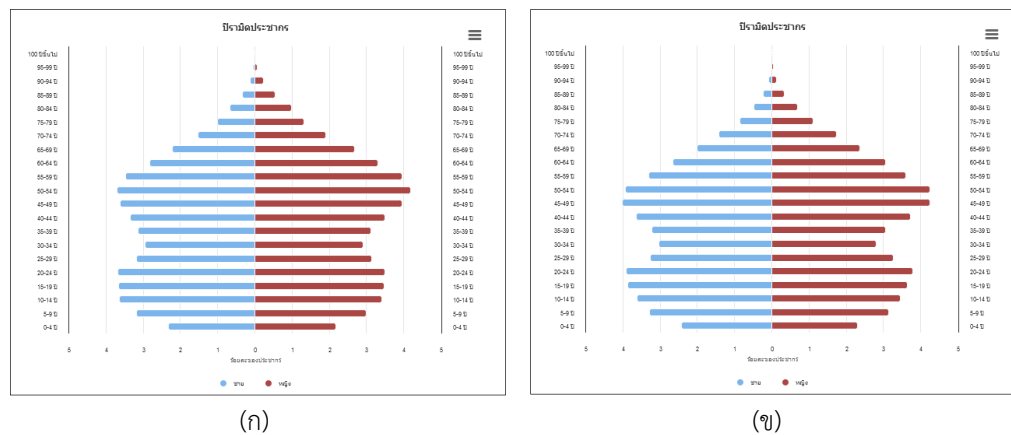
หากเมื่อพิจารณาเฉพาะมิติด้านวัฒนธรรมนั้น จะเห็นว่าผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีมีความสำคัญในฐานะผู้ที่ผ่านประสบการณ์ในชีวิตมาหลายรูปแบบทั้งดีและไม่ดี เป็นที่พึ่งร่วมโพธิ์ร่มไทยของลูกหลาน รวมไปถึงสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับลูกหลานให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ (พระครูจันทโรภาส ชากโร และคณะ, 2564 :

59) ซึ่งจากข้อสรุปในงานวิจัยของ เชิดชัย เชื้อบัณฑิต (2564 : 204) ก็ยังชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีบทบาทในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีมีระดับคุณภาพชีวิตทางร่างกายและสังคมที่ดีขึ้น ทั้งยังก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการรับมือกับภาวะสังคมสูงวัย และโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถศิลป์ที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีการลงมือทำ ทำให้ส่งผลดีต่อการฝึกสมรรถภาพร่างกายและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะนำมาประยุกต์ใช้ยกระดับศักยภาพผู้สูงอายุ โดยสอดคล้องตามแนวทางการรองรับภาวะสังคมผู้สูงอายุเชิงป้องกันของจังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ผู้สูงอายุกลับมามีบทบาทและเป็นที่ยอมรับในชุมชนท้องถิ่นอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถศิลป์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่แบ่งได้หลายกลุ่ม ได้แก่ ประเภทเครื่องจักสาน ผ้าและเครื่องทอ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องแกะสลัก เครื่องโลหะ งานฝีมือ งานกระดาษ (ตัด ฉลุ ตอก) งานเครื่องสด (เช่น พานบายศรี ปราสาทผึ้ง เป็นต้น) (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2561 : 175 - 218)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ในบทความนี้จึงเป็นการศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนของจังหวัดอุดรธานี ผ่านการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นั่นคือ การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสาน (พวงมโหตร) อันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์หนึ่งที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจังหวัดอุดรธานี เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีโอกาสนำตนเองด้านการถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะทำให้ผู้สูงอายุเองเกิดความตระหนักในคุณค่าและความสามารถของตน ซึ่งการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเช่นนี้นับว่าเป็นการแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุเชิงรุก โดยเป็นการมุ่งสร้างกลไกทางสังคมที่เกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงตนในชุมชนสังคมอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีความสุข

สถานการณ์ผู้สูงอายุกับการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในไทย

โครงสร้างประชากรของประเทศไทยปัจจุบันกำลังอยู่ในระดับ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society)” หรือมีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ เพราะจากข้อมูลสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2565 พบว่า จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 12,116,199 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 ของประชากรทั้งประเทศ โดยในจำนวนนี้เป็นผู้สูงอายุวัยต้น (ช่วงอายุ 60 - 69 ปี) ร้อยละ 56.5 ผู้สูงอายุวัยกลาง (ช่วงอายุ 70 - 79 ปี) ร้อยละ 29.1 และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 14.4 ของผู้สูงอายุทั้งประเทศ (สำนักบริหารการทะเบียน, 2565) ส่วนในจังหวัดอุดรธานีนั้นมีจำนวนผู้สูงอายุ 245,267 คน คิดเป็นร้อยละ 15.64 ซึ่งได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (กนกวรรณ วังคะฮาด และ บัณฑิต พรหมพักพิง, 2565 : 285) และจากการคาดการณ์ว่า จังหวัดอุดรธานีจะมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.61 ใน พ.ศ. 2568 หรือในระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งสวนทางกับประชากรวัยเรียนและวัยแรงงานที่มีแนวโน้มลดลง (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี, 2560) อย่างไรก็ตาม แม้ผู้สูงอายุจะถูกประทับตราจากสังคมด้วยทัศนคติด้านลบมากมาย เช่น ร่างกายอ่อนแอ เชื่องช้า ล้าสมัย ไม่ทันโลก ปรับตัวยาก ทั้งยังเป็นกลุ่มที่ดูเหมือนไม่สร้างผลิตภาพทางเศรษฐกิจ (Unproductive Age) แต่ก็ไม่สามารถมองผู้สูงอายุเป็นภาพเหมารวมเช่นนั้นได้ทั้งหมด เพราะผู้สูงอายุบางส่วนแม้จะเข้าสู่วัยเกษียณแล้ว แต่ยังมีศักยภาพทั้งในด้านร่างกายและความคิดอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง

ภาพที่ 1 ปริมาตรแสดงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในสัดส่วนที่สูง (พ.ศ. 2563)

ที่มา: กรมอนามัย (2566)

(ก) ปริมาตรโครงสร้างประชากรทั้งประเทศ

(ข) ปริมาตรโครงสร้างประชากรเฉพาะจังหวัดอุดรธานี

เป็นที่ทราบกันดีว่า องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของคนที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น แต่ปัจจุบันความรู้ท้องถิ่นเหล่านั้นกำลังจะสูญหายไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระดับโลกที่รวดเร็ว ในขณะที่ “ผู้สูงอายุ” ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้น ซึ่งเท่ากับว่า “ผู้สูงอายุ” ยังเป็นประชากรที่มีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลัง ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีหน้าที่รักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะทำให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทางสังคมทำระหว่างกัน เกิดการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม และช่วยลดความเครียดหรือลอคอคติที่ผู้สูงอายุจะมองตนเองว่าไม่มีประโยชน์ต่อสังคมได้ (สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2553)

สำหรับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้ระบุถึงความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะในผู้สูงอายุอย่างชัดเจน (ในหมวดหมายที่ 9 และ 12) เนื่องจากผู้สูงอายุมักมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากกว่าผู้มีอายุน้อย และการที่ประชากรวัยแรงงานลดลงอย่างต่อเนื่อง ได้ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ด้วยเหตุนี้ จึงต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อแทนแรงงานคนและการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อหวังเป็นแนวทางยกระดับศักยภาพและคุณภาพชีวิตวัยผู้สูงอายุในการลดภาระพึ่งพิงวัยแรงงานให้น้อยลง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565 : 11 - 12) อีกทั้งยังสอดคล้องกับทิศทางแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2580) โดยเฉพาะแผนงานการรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก โดยเน้นให้ผู้สูงอายุเป็น “พลังทางสังคม” ด้วยบทบาทการเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์และภูมิปัญญาไปสู่ประชากรรุ่นอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการสืบสานและต่อยอดการพัฒนาสังคม รวมถึงส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสามารถช่วยเหลือชุมชนและสังคม (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2565 : 9)

นอกจากนี้ จังหวัดอุดรธานีเองก็ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สู่การเป็น “เมืองผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตดี” โดยกระจายการมีส่วนร่วมไปยังทุกภาคส่วน

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนแบบองค์รวม (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี, 2561) ดังเช่นผลงานการขับเคลื่อน “โครงการเสริมพลังภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน” โดยหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อุดรธานี ในปีงบประมาณ 2562 เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมอบรมพัฒนาภูมิปัญญา และการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ กิจกรรมประชุมคณะกรรมการคัดสรรผลิตภัณฑ์ผู้สูงอายุดีเด่นประจำจังหวัด เพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น น่าสนใจ และกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุ (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2562)

ดังนั้นจะเห็นว่า แม้หลายฝ่ายจะมองสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ทั้งไทยและทั่วโลกกำลังเผชิญ ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็กระทบต่อการสูญเสียของภูมิปัญญาท้องถิ่น หากแต่การทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามามีบทบาทต่อการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ได้ นั้นเท่ากับเป็นการพลิกเอาวิกฤตทั้งสองทางกลายเป็นโอกาสที่ดีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วย ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมกิจกรรมพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดสุขภาพกายและใจที่แข็งแรง ดำรงตนอย่างมีความสุขและมีศักดิ์ศรี รวมถึงสามารถคงไว้ซึ่งบทบาทในการขับเคลื่อนสังคมได้เช่นเดียวกับคนวัยอื่น ๆ

ภูมิปัญญาการประดิษฐ์ “พวงมาลัยกระดาษอีสาน” (พวงมโหตร) ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

ความหมายและลักษณะ

“พวงมโหตร” มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ว่า พวงอุบะ ซึ่งห้อยประดับอยู่ที่ต้นตาลฉัตร ทำด้วยผ้าตาตอทอง ลูกพวงมโหตรก็ว่า เป็นภูมิปัญญาและงานฝีมือหรืองานช่างตัดกระดาษอีกประเภทหนึ่งที่ส่งสมถ่ายทอดสู่ลูกหลานหลายท้องถิ่น มักทำจากกระดาษว่าว กระดาษสา หรือกระดาษแก้ว มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น แถบภาคเหนือจะเรียกว่า “ตุงไส้หมู” “ตุงไส้ข้าง” หรือ “ตุงพญาลอ” แถบจังหวัดระยองและ นครสวรรค์จะเรียกว่า “พวงเต่าร้าง/ เต่าร้าง” แถบจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู และเลย เรียกว่า “พวงมาลัย” ส่วน แถบภาคกลางได้แก่ สุพรรณบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ อ่างทอง ชัยนาท พระนครศรีอยุธยา และอื่น ๆ เรียก “พวงระย้า” หรือ “พวงมโหตร” (สายใจ เจริญรื่น, 2555 : 1) และในบางท้องถิ่นก็ใช้ร่วมกับดอกไม้แห้ง ดอกไม้สด อุบะรูปนก ปลา รวมถึงของกินของใช้ ดังเช่นการทำพวงมโหตรของชาวอำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย ทั้งนี้ “พวงมโหตร” เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ไม่มีการรวบรวมหรือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงวิธีการทำที่ถ่ายทอดจากการบอกเล่าปากต่อปากซึ่งเสี่ยงต่อการเลือนหายไปตามกาลเวลา เนื่องจากภูมิปัญญาประเภทนี้เป็นงานกระดาษที่ไม่มีความคงทนและเสื่อมสลายได้ง่าย จึงไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเกี่ยวกับความเป็นมา แต่ปัจจุบันมีกลุ่มคนที่ให้ความสนใจและพยายามสืบสานงานศิลป์ชนิดนี้ให้คงอยู่ เพื่อไม่ให้เป็นเพียงงานศิลป์ที่หลงเหลือในงานเทศกาลตามชนบทเท่านั้น (ยศพร จันทองเงิน, 2556 : 1 - 8)

“พวงมโหตร” เป็นหนึ่งในภูมิปัญญาด้านหัตถศิลป์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจัดอยู่ในประเภทงานฝีมือในกลุ่มงานกระดาษ ได้แก่ การตัด ฉลุ ตอกกระดาษ โดยอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับงานฝีมือจำพวกการประดิษฐ์พานบายศรี (พานบายศรี) คาย (เครื่องบูชา) และปราสาทผึ้ง (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2561 : 210 - 217) นอกจากนี้ คำว่า “มโหตร” ก็พ้องกับภาษาสันสกฤตคำว่า “มฤตะ” ที่แปลว่า แขนงหรือห้อย และเมื่อรวมกับคำว่า “มโหตร” (หรือ “มหา”) ในภาษาบาลีจึงหมายถึง พวงสำหรับแขวนหรือห้อยที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งชาวอีสานพื้นบ้าน โดยเฉพาะในเขตจังหวัดอุดรธานี เลย และหนองบัวลำภู จะเรียกว่า “พวงมาลัย” เป็นงานภูมิปัญญาการประดิษฐ์กระดาษเพื่อใช้ประดับ

ห้อยในงานบุญประเพณีที่มีมาแต่โบราณ เช่น บุญกฐิน ผ้าป่า บุญพะเหวด (พระเวสสันดร) บุญบั้งไฟ งานมงคลต่าง ๆ ได้แก่ งานบวชพระ งานขึ้นบ้านใหม่ และแม้แต่งานอวมงคลก็จะมี การประดับสีของกระดาดให้เป็นขาว-ดำ เพื่อให้เข้ากับบริบทของงาน (พระครูศรีปัญญาวิสิฐ ธีรปัญญา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565)

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบ “พวงมโหตร” ในภูมิภาคอื่น กับ “พวงมาลัยกระดาดอีสาน”

(ก) “พวงมโหตร” แบบภาคกลางและกรุงเทพมหานคร (ที่มา: ยศพร จันทองจีน, 2556 : 10)

(ข) “ตุ่งไล่หนู” ในภาคเหนือ

(ค) “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” ในงานบุญแจกข้าวของจังหวัดหนองบัวลำภู

ประวัติศาสตร์ที่มา ความสำคัญ และการใช้ประโยชน์

จุดเริ่มต้นของ “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” หรือพวงมโหตรในแถบจังหวัดอุดรธานีและหนองบัวลำภูนั้น มีประวัติความเป็นมาเช่นใดไม่ปรากฏแน่ชัด หากแต่เป็นวัฒนธรรมร่วมที่สามารถพบได้เช่นเดียวกับทุกภูมิภาคของไทย และแม้พวงมาลัยกระดาดอีสานจะดูเป็นเพียงงานฝีมือที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของงานประเพณี หากแต่มีคุณค่าในหลายมิติ ทั้งในทางวัฒนธรรม ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ เช่น ทำให้เห็นถึงความเป็นเลิศของภูมิปัญญาบรรพชนด้านงานฝีมือ เกิดความผูกพันและการมีส่วนร่วมภายในชุมชนในขั้นตอนการทำ รวมถึงสะท้อนการให้ความหมายด้านคติชนวิทยาและจักรวาลคติของชุมชน ซึ่งแฝงฝังอยู่ในสีสันทนและการออกแบบ (พระครูศรีปัญญาวิสิฐ ธีรปัญญา, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565)

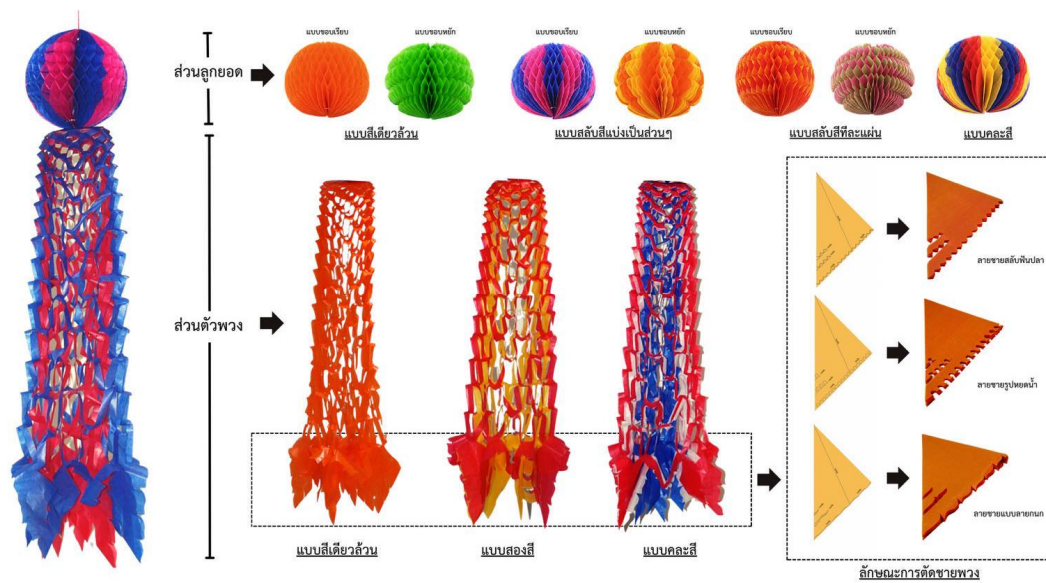
เมื่อครั้งอดีตที่จังหวัดอุดรธานียังไม่มีความเจริญมาก การตัดพวงมาลัยกระดาดอีสานก็เพื่อใช้ประดับในงานบุญสำคัญ และเหตุที่ต้องทำเป็นพวงกระดาดขนาดใหญ่ก็เพื่อให้เกิดความสะดุดตา เมื่อคนพบเห็นจะรับรู้ได้ทันทีว่าชุมชนหรือสถานที่นั้นกำลังมีงานประเพณี แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป แสงสีเสียงสมัยใหม่ได้เข้ามาแทนที่ความสำคัญของพวงมโหตรไปเสียสิ้น พลอยทำให้การสืบทอดภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานนั้นนับวันยิ่งลดลงเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม ด้วยความที่พวงมาลัยกระดาดถูกประดิษฐ์ขึ้นจากกระดาด จึงไม่มีความคงทนถาวรและเสื่อมสลายได้ง่าย จึงทำให้ขาดตัวอย่างงานฝีมือที่จะนำมาศึกษา ประกอบในจังหวัดอุดรธานีปัจจุบันพบเห็นได้ยากขึ้น เนื่องจากขาดผู้สืบทอด ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังพอประดิษฐ์ก็มีบ้าง หากแต่ฝีมือและความละเอียดยังไม่ประณีตมากนัก ซึ่งก็เป็นผลมาจากสมรรถภาพร่างกายที่โรยราตามวัย (กรกมล แทรวิส, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2565) ด้วยเหตุนี้ หากไม่มีการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสาน ก็อาจทำให้องค์ความรู้ด้านหัตถศิลป์นี้สูญสลายไปได้ในที่สุด

ภาพที่ 3 การใช้ประโยชน์ “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” ในงานบุญประเพณีในชุมชนจังหวัดอุดรธานี

วิธีการประดิษฐ์ “พวงมาลัยกระดาดอีสาน”

วัสดุสำคัญสำหรับประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสาน ได้แก่ กระดาดแก้วหรือกระดาดว่าวสีสดต่าง ๆ กรรไกร เชือกสำหรับร้อย กระดาดแห้ง และกาว (ในอดีตจะใช้แป้งเปียกแทน) โดยส่วนประกอบแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนลูกยอด มีลักษณะคล้ายลูกบอลทรงกลม ประดิษฐ์จากกระดาดแก้วหรือกระดาดว่าวจำนวน 60 แผ่น (ขาดเกินได้ไม่เกิน 5 แผ่น) และทากาวติดสลักช่องคล้ายรังแตน เมื่อกาวแห้งจึงคลี่ประกบเป็นลูกทรงกลมร้อยกับเชือก อาจมีการตกแต่งลวดลายขอบลูกยอดด้วยกรรไกร อีกส่วนหนึ่งคือ ส่วนตัวพวง มีลักษณะเป็นพวงระย้า ทำจากกระดาดแก้วหรือกระดาดซ้อนกัน 2 แผ่นขึ้นไป โดยการพับทบครึ่ง 3-4 ครั้งเป็นรูปสามเหลี่ยมปลายแหลม และใช้กรรไกรตัดสลักฟันปลาไปมาให้กลายเป็นช่อง ตกแต่งชายพวงด้วยลายรูปฟันปลา ลายรูปหยดน้ำ หรือลายนก จากนั้นจึงคลี่ออกแล้วไปประกบติดกับส่วนลูกยอดด้วยเชือกและกระดาดแห้ง เทคนิคการเลือกสีกระดาดมักเลือกใช้สีอ่อน สลับเข้ม คละสี หรือสีเดียวล้วนก็ได้ แต่มักจะกำหนดสีให้สัมพันธ์กันทั้งลูกยอดและตัวพวงเพื่อความสวยงาม (ชุดพิงค์ คงสันเทียะ, 2566 : 10 - 26) สำหรับในกรณีงานอวมงคล (เช่น พิธีงานศพ พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย) มักเลือกใช้สีดำ-ขาว เพื่อเป็นการไว้อาลัยหรือให้เข้ากับบริบทของงาน อย่างไรก็ตาม การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานเพื่อใช้ใน งานบุญประเพณี อาจพบได้ทั้งกรณีที่ใช้เพียงส่วนลูกยอดหรือตัวพวงอย่างใดอย่างหนึ่ง ขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้จัด และระยะเวลาในการเตรียมงาน ทั้งนี้เพราะส่วนลูกยอดจะใช้เวลานานกว่าแต่เก็บใช้ได้หลายครั้ง ในขณะที่ส่วนตัวพวง จะทำง่ายและใช้เวลาน้อยกว่าแต่มีอายุการใช้งานน้อยกว่า

ภาพที่ 4 ส่วนประกอบของ “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” และลักษณะการใช้สี/ ลวดลาย

การประยุกต์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “พวงมาลัยกระดาดอีสาน” สู่กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน

พวงมาลัยกระดาดอีสาน (พวงมโหตร) เป็นงานหัตถศิลป์ที่ใช้ทั้งฝีมือ ความประณีต และความอดทนในการประดิษฐ์เพื่อให้ออกมาสวยงาม หากแต่อุปกรณ์และขั้นตอนการทำกลับไม่ได้ยุ่งยากซับซ้อนจนเกินไป จึงเหมาะสำหรับนำมาใช้เป็นกิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับผู้เรียนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่จะเป็นการพัฒนาทักษะและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน ดังผลการวิจัยของ สุรเดช ลุนทรานนท์ (2562 : 145) ซึ่งได้ศึกษาการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาประดิษฐ์พวงมโหตรล้านนาหรือ “ตุงไส้หมู” ของผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การนำเอาภูมิปัญญาการประดิษฐ์ตุงไส้หมูมาประยุกต์ใช้เป็นกิจกรรมระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมนี้เองได้กลายมาเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงความรู้ ความสามารถ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่แห่งการร้อยรัดช่วงวัยต่างๆ ของชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานเพื่อเป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดอุดรธานี สามารถทำได้ใช้รูปแบบการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management : KM) โดยมีกระบวนการขั้นตอนดังนี้

(1) กระบวนการสกัดองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge : TK) สู่ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge : EK) โดยใช้วิธีการสกัดความรู้ออกจากตัวบุคคล ได้แก่ การสัมภาษณ์และสาธิตถอดบทเรียนจากปราชญ์ชุมชนหรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังคงประดิษฐ์ได้ เพื่อรวบรวมและจัดเป็นหมวดหมู่ เช่น ประวัติที่มา ลักษณะ ความสำคัญ ความเชื่อ การใช้ประโยชน์ ประเภท สีและลวดลาย รวมถึงกระบวนการผลิต

(2) นำความรู้ที่ได้จัดหมวดหมู่แล้วมาออกแบบเป็นสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ได้แก่ แผ่นพับความรู้ คู่มือการทำ แผ่นป้ายแสดงขั้นตอนวิธีทำ วิดีโอสาธิต โดยคำนึงข้อจำกัดในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเป็นหลัก เช่น การใช้ภาพและข้อความที่มีขนาดใหญ่ การใช้สีกระตุ้นความสนใจ การลงมือสาธิตปฏิบัติอย่างละเอียด เพื่อให้เหมาะสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านการมองเห็นหรืออ่านหนังสือไม่ได้

ภาพที่ 5 การจัดหมวดหมู่ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน) ในรูปแบบคู่มือการทำ

(3) วางแผนเพื่อออกแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานที่ได้เพื่อฝึกฝนองค์ความรู้กลับเข้าไปในตัวผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ในลักษณะการอบรมเผยแพร่ และการพาลงมือปฏิบัติการ ทั้งนี้ได้มีการออกแบบจัดทำหลักสูตรระยะสั้นในลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างทักษะการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานสู่กลุ่มผู้สูงอายุอื่น ๆ ในชุมชนต่อไป ดังเช่นการจัดทำ “หลักสูตรระยะสั้นการอบรมเชิงปฏิบัติการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว” ซึ่งเป็นความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและวิทยาลัยชุมชนหนองบัวลำภู และ “โครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อการเป็นผู้สืบทอดและเผยแพร่ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี” ที่บูรณาการกับภารกิจของหน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี (ณ บ้านธาตุโพธิ์ทอง หมู่ 18 ตำบลบ้านธาตุ อำเภอน้ำโสม) และสาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี (ณ บ้านดงเหล่าตอง หมู่ 13 ตำบลสามพร้าว อำเภอมะนังอุดรธานี)

ภาพที่ 6 การจัดทำหลักสูตรระยะสั้นการอบรมเชิงปฏิบัติการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานภายใต้ “โครงการพัฒนาศักยภาพมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว”

(ก) บ้านธาตุโพธิ์ทอง

(ข) บ้านดงเหล้าต๋อง

ภาพที่ 7 โครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อการเป็นผู้สืบทอดและเผยแพร่ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

(ก) บ้านธาตุโพธิ์ทอง หมู่ 18 ต.บ้านธาตุ อ.เพ็ญ จ.อุดรธานี

(ข) บ้านดงเหล้าต๋อง หมู่ 13 ต.สามพร้าว อ.เมืองอุดรธานี จ.อุดรธานี

(4) การติดตามผลจากการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสาน แบ่งออกเป็น

1) การติดตามผลผลิต (Output) หรือผลที่เกิดขึ้นทันทีหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ได้แก่ การวัดระดับความรู้ และทักษะ การประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมและความคาดหวังต่อการนำไปความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยใช้เครื่องมือวัดผล ได้แก่ แบบสอบถามความพึงพอใจ และกระบวนการถอดบทเรียน (After Action Review: AAR) และ

2) การติดตามผลลัพธ์ (Outcome) หรือการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์จริงให้เกิดรูปธรรม ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการมีการปรับใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดอีสานกับงานบุญประเพณีของชุมชน เช่น งานบุญกฐิน ผ้าป่า บุญผะเหวด (พระเวสสันดร) เป็นต้น รวมไปถึงการนำไปสอนแก่ผู้อื่นจนเกิดเป็นกิจกรรมรวมกลุ่มสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างกันภายในชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 8 ผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีมีการรวมกลุ่มโดยการนำองค์ความรู้การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานไปใช้ในงานบุญประเพณี

ดังนั้นจึงเห็นว่า การพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุในชุมชนของจังหวัดอุดรธานีโดยใช้องค์ความรู้การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานเป็นฐาน มีความเหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุเป็นผู้อาวุโสที่มีภูมิรู้และเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน เมื่อผู้สูงอายุได้ทำหน้าที่ในการเป็นสะพานเชื่อมองค์ความรู้ภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่ จะยิ่งทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานมีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน ผู้สูงอายุบางคนก็มีประสบการณ์พบเห็นหรือเคยลงมือประดิษฐ์ในอดีต จึงทำให้สามารถทำความเข้าใจและเกิดทักษะได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากเกิดการถ่ายโอนประสบการณ์เดิมนั้นเชื่อมโยงกับสื่อการเรียนรู้ใหม่ในกิจกรรม และนอกจากการพัฒนากิจกรรมผู้สูงอายุดังกล่าวจะเป็นการฟื้นฟู สืบทอด และอนุรักษ์ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษแล้ว ยังเท่ากับเป็นวิธีการจัดการกับปัญหาสังคมผู้สูงอายุในเชิงรุก (Active Management) โดยเป็นการสร้างให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าในชีวิต ลดความเครียด ไม่มีอคติต่อตนเอง และยังเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนนั้นยังมีความสำคัญต่อชุมชนและสังคม อีกทางหนึ่งก็เป็นการลดการประทุษร้ายหรือการกีดกันจากสังคม โดยเฉพาะการมองว่าผู้สูงอายุไม่มีความสามารถหรือเป็นภาระของคนวัยอื่น (กัณธิชา มิ่งมิตวัน และ ชุตินพงศ์ คงสันเทียะ, 2566 : 490 - 491)

ประโยชน์ของการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาษอีสาน (พวงมาลัย) เป็นฐานประโยชน์ในด้านร่างกายและสรีระของผู้สูงอายุ

กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานในจังหวัดอุดรธานี ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกายของผู้สูงอายุ กล่าวคือ เป็นการออกกำลังกายกล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้แก่ การใช้นิ้วมือในการหยิบจับ การใช้กล้ามเนื้อตาจากการสังเกตและสำรวจ ซึ่งทำให้มือกับตาทำงานได้อย่างประสานสัมพันธ์กัน จนเกิดการพัฒนาวางความคิดและสติปัญญา (ธัญวรัตน์ นุชอุดม และ อินทิรา พรหมพันธุ์, 2561 : 10) ในขณะเดียวกัน การใช้พวงมาลัยกระดาษอีสานเป็นสื่อการเรียนรู้ก็สอดคล้องตามหลักจิตวิทยาสี่ในแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain Base Learning : BBL) ซึ่งลดทอนและสั่นที่จุดขาดสติช่วยกระตุ้นความสนใจให้อยากเรียนรู้ กระตุ้นการมองเห็น กระตุ้นการแปรปรวน กระตุ้นกระบวนการคิด ทำให้ผู้สูงอายุสามารถจดจำ และให้ความจำอยู่ได้นาน ๆ (อรอนงค์ ฤทธิ์ฤทัย และคณะ, 2560 : 13) เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการกระตุ้นใช้

สมองซีกขวา พร้อมๆ กับกระตุ้นระบบไหลเวียนโลหิตจากการออกกำลังกายและมือ ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดความเสี่ยงการเป็นโรคสมองเสื่อมหรืออัลไซเมอร์และลดภาวะซึมเศร้าลงได้ (ณรงค์กร ชัยวงศ์ และคณะ, 2565 : 232)

ประโยชน์ในด้านสังคมและวัฒนธรรม

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานมาประยุกต์เป็นกิจกรรมสำหรับพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญคือการเพิ่มบทบาทในทางสังคมแก่ผู้สูงอายุให้กลายเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรม พร้อมกับช่วยขีดความสามารถให้กับผู้สูงอายุที่ยังมีสมรรถภาพ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการลดอคติหรือปรับภาพลักษณ์ผู้สูงอายุที่มีต่อคนในชุมชนว่าไม่ใช่ผู้ที่เป็นภาระหรือไร้ความสามารถอีกต่อไป ซึ่งการประทับตราด้วยภาพลักษณ์ด้านลบนี้ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการด้อยค่าตนเองจนเกิดความตึงเครียด ดังนั้น ประโยชน์ในทางสังคม ก็คือการทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจในตนเอง รวมไปถึงเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจที่ดีระหว่างกลุ่มคนวัยต่างๆ ในชุมชน นำไปสู่การลดแรงกดดันและความเครียดในกลุ่มผู้สูงอายุ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการลดช่องว่างระหว่างช่วงวัยเนื่องจากเกิดกิจกรรมทำร่วมกัน ซึ่งก็จะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุตามมา

สำหรับประโยชน์ในด้านวัฒนธรรมนั้น เป็นการทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังจะสูญสลาย ได้กลับมามีหน้าที่ต่อชุมชนอีกครั้ง และทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ดังเช่นตัวอย่างการติดตามผลลัพธ์การนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์จริง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมได้นำองค์ความรู้การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานกลับไปใช้ในงานบุญประเพณีของชุมชน เช่น งานบุญกฐิน ผ้าป่า บุญผะเหวด (พระเวสสันดร) เป็นต้น ซึ่งการใช้ประโยชน์จากพวงมาลัยกระดาษอีสานในทางวัฒนธรรมโดยนำมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตนี้เอง ที่อีกนัยหนึ่งคือการฟื้นฟูอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งส่งผลดีต่อกระบวนการสืบทอดภายในชุมชนต่อไปในอนาคต ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบผู้สูงอายุในพื้นที่ (ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่าง ๆ) สามารถนำกระบวนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานดังกล่าวไปใช้เป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ได้ เช่น การสนับสนุนให้เกิดการปรับใช้ในงานบุญประเพณีสำคัญ การใช้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือส่งเสริมการพัฒนาฝีมือโดยจัดประกวดผลงานระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้าน เป็นต้น

ประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ประโยชน์โดยตรงในทางเศรษฐกิจของการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาษอีสานในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน คือ ผู้สูงอายุหรือคนในชุมชนสามารถประดิษฐ์สิ่งของตกแต่งในงานบุญประเพณีได้เอง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายซื้อจากภายนอก อย่างไรก็ตาม แม้โดยทั่วไปสังคมจะมองว่าผู้สูงอายุคือช่วงวัยที่ก่อให้เกิดผลิตภาพทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่าช่วงวัยอื่น หากแต่แนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาษอีสาน ได้ชี้ให้เห็นช่องทางการสร้างอาชีพและรายได้เสริมที่เหมาะสมกับช่วงวัยแก่ผู้สูงอายุในชุมชน กล่าวคือ พวงมาลัยกระดาษอีสานสามารถยกระดับให้กลายเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนในอนาคต โดยใช้ความรู้และแนวคิดด้านเรขศิลป์หรือกราฟิกดีไซน์ (Graphic Design) เพื่อสร้างเป็นฉลากสินค้า คุณค่า เรื่องเล่า (Story) และอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อสร้างการยอมรับให้กับผู้บริโภค ดังตัวอย่างแนวทางในงานศึกษาของ วรวิรัตน์ เจริญรูป และคณะ (2562 : 315) ที่ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มกรณีศึกษาตุลาลานนา ที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุมีศักยภาพในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาษอีสานหรือตุลาลานนา โดยพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่สร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ การสร้างแนวทางยกระดับคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้สูงอายุผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาษอีสาน ยังสามารถวิเคราะห์ผ่าน “แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ซึ่งเป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบน

พื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ (วิมลกานต์ นิธิศิริวิริศกุล และคณะ, 2562 : 125) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์และสินค้าที่ไม่ทำลายคุณค่าที่ดั้งเดิมของวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่เดิม และสามารถเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุและชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มผู้สูงอายุคือ สามารถนำความรู้ การประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่ายมาสร้างสรรค์พัฒนาเป็นสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ในลักษณะสินค้าโอท็อป (OTOP) โดยใช้ความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยสื่อถึงอัตลักษณ์ชุมชน ประวัติความเป็นมา ประเพณี ความเชื่อ เป็นต้น ซึ่งนับเป็นช่องทางหนึ่งสำหรับสร้างงานและรายได้เสริมที่เหมาะสมกับสมรรถภาพช่วงวัยของผู้สูงอายุอีกด้วย

บทสรุป

สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุปัจจุบันเป็นสิ่งที่ทั่วโลกกำลังเผชิญอย่างเลี่ยงไม่ได้ ประเทศไทยและจังหวัดอุดรธานี กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการขับเคลื่อนและแนวทางปฏิบัติเพื่อรองรับภาวะดังกล่าวอย่างรอบด้าน ในขณะที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็กำลังเผชิญกับความท้าทายที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย ซึ่ง “พวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่าย (พวงมโหตร)” นับเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์ชนิดหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่นับวันจะหาพบได้ยากขึ้น ด้วยเหตุนี้ การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่ายมาประยุกต์เป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่พลีกวิฤตเหล่านั้นให้เป็นโอกาส เพราะนอกจากจะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดการฟื้นฟูและสืบทอดอย่างเป็นระบบแล้ว ยังทำให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและพื้นที่ทางสังคมอีกครั้ง ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุในชุมชนเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย ความคิด และจิตใจ

กระบวนการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการประดิษฐ์พวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่ายเพื่อเป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดอุดรธานีนั้น สามารถกระทำโดยใช้วิธีการจัดการองค์ความรู้ โดยมีลำดับขั้นตอนได้แก่ การสกัดองค์ความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น การรวบรวมเพื่อจำแนกหมวดหมู่ขององค์ความรู้ การจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับข้อจำกัดของผู้สูงอายุ จากนั้นจึงออกแบบกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ เช่น การจัดทำหลักสูตรระยะสั้น การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ เป็นต้น สุดท้ายจึงมีการติดตามผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้พบว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นวิธีการหนึ่งในการรับมือกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีที่กระทำในเชิงรุก กล่าวคือ ทำให้ผู้สูงอายุได้ถูกยกระดับความสามารถและมีบทบาทในฐานะผู้สืบทอดวัฒนธรรมเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนรู้สึกมั่นคงและมีความสุขจากการได้ทำกิจกรรมร่วมกันแล้ว ยังเป็นความพยายามในการปรับเปลี่ยนมุมมองหรือสร้างทัศนคติใหม่ที่มีต่อผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุดำรงตนในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี ลดการด้อยค่าตนเอง พร้อมกับสลายเส้นแบ่งระหว่างช่วงวัยที่ก่อให้เกิดอคติและการเลือกปฏิบัติ ทั้งยังมีส่วนช่วยในเรื่องการฝึกฝนสมรรถภาพมือและสมอง โดยเฉพาะการลดความเสี่ยงปัญหาโรคสมองเสื่อมได้ นอกจากนี้ ยังทำให้เห็นแนวทางการยกระดับอาชีพหรือรายได้ที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจพัฒนาสู่นวัตกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นพวงมาลัยกระดาดห่อสาหร่าย

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ วังคะฮาด และ บัณฑิต พรหมพักพิง. (2565). คุณภาพผู้สูงอายุตำบลนาโพธิ์ อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี.

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา, 4(4), 283 - 296.

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). **แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2580)**. กรุงเทพฯ : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). **มรดกภูมิปัญญาอีสาน**. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมอนามัย. (2566). **ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม - ปิรามิดประชากร รวมทั้งหมด ปี 2563** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2566, จาก <https://dashboard.anamai.moph.go.th>.
- กัญธิชา มิ่งมีวัน และ ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). การพัฒนากิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน : กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน) บ้านธาตุโพธิ์ทอง หมู่ 18 ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. ใน การประชุมวิชาการการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และสังคมระดับชาติ (CSD สัมพันธ์) ครั้งที่ 21 “การพัฒนา : การปรับตัว : ความยั่งยืน”, 1 - 4 กุมภาพันธ์ 2566. 481 - 492. บุรีรัมย์: สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- จิราพร วรวงศ์, ฉวีวรรณ ศรีดาวเรือง, ดาวรุ่งวรรณ ถวิลการ, พรพรรณ มนัสจกุล. (2563). การพัฒนาชุมชนเป็นมิตรกับผู้สูงอายุ : โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลนาพุ อำเภอเพ็ญ อุดรธานี. **วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข**, 30(2), 150 - 163.
- ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ. (2566). **การจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การประดิษฐ์พวงมโหตร (พวงมาลัยอีสาน) สำหรับงานบุญประเพณี**. อุดรธานี : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- เชิดชัย เชื้อบัณฑิต. (2564). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอนาเยีย จังหวัดอุดรธานี. **วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด**, 10(2), 198 - 208.
- ณรงค์กร ชัยวงศ์, นิชาภัทร มณีพันธ์, ปณณทัต บณขุนทด, กัญปะนา ภาพยนตร์. (2565). ชุดกิจกรรมพัฒนาสมองแบบผสมผสานภูมิปัญญาชุมชนต่อการป้องกันภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ชุมชนตำบลชุมเห็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี**, 30(2), 225 - 238.
- ธัญวรัตน์ นุชอุดม และ อินทิรา พรหมพันธุ์. (2561). การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมของเด็กและเยาวชน ในกรณีศึกษาชุมชนต้นแบบ. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา**, 15(2), 1 - 14.
- พระครูจันทโรภาส ชาติโร, บุญส่ง สิ้นจันท, สมเดช นามเกตุ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักอายุสธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในเขตอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. **วารสารมหาจุฬานาครธรรม**, 8(4), 59 - 74.
- ยศพร จันทองจิน. (2556). “พวงมโหตร” สัญลักษณ์การออกแบบพาวลิเลียนการท่องเที่ยว “ไทยทัศน์”. วิทยานิพนธ์. ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบภายใน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วริวรรณ เจริญรูป, จรัสศรี โนมี่, นิตศักดิ์ เจริญรูป, ภูวเรศ เทพกร. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม : กรณีศึกษาตุ้งลำนนา. **วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์**, 6(2), 315 - 330.
- วิมลกานต์ นิธิศิริวิศกุล, ทรงกลด พลพวก, ธมนพัชร์ ศรีชะพลูสิทธิ. (2562). การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์เปลือกก หนุ่บ้านหนองเกาะ ตำบลตระเปียงเตีย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์. **วารสารรัชต์ภาคย์**, 13(30), 122 - 132.

สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2553). **หลักการและเหตุผลการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุไทย** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.stou.ac.th/study/km/poompunya/index.html>

สายใจ เจริญรื่น. (2555). **พวงมโหตร**. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.

สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2562). **พมจ.อุดรธานี เสริมพลังภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน สนับสนุนกิจกรรมทางสังคม สร้างสุข สร้างคุณค่าให้ผู้สูงอายุเมืองอุดรฯ** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2566, จาก <https://nbtworld.prd.go.th/th/news/detail/TCATG190911174414342>.

สำนักงานจังหวัดอุดรธานี. (2565). **แผนพัฒนาจังหวัดอุดรธานี พ.ศ. 2566 - 2570**. อุดรธานี : กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุดรธานี.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี. (2560). **จ.อุดรธานี จัดประชุมกรรมการจังหวัดครั้งที่ 12** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2566, จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/WNSOC6012280010220>

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี. (2561). **จ.อุดรธานี ขับเคลื่อนนโยบายอุดรธานีเมืองผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตดี** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2566, จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/WNSOC6103070010117>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)**. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักบริหารการทะเบียน. (2565). **โครงสร้างข้อมูลสถิติจำนวนประชากรแยกอายุ** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2566, จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>

สุรเดช ลุนทรานนท์. (2562). **ผู้สูงอายุ และตุงไล่หมี: การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นย่านวัดเกต. วารสารช่วงฉายาสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่**, 14, 144 - 177.

อรอนงค์ ฤทธิฤทัย, สัณชัย สันติเวช, นิธิวดี ทองป่อง. (2560). **จิตวิทยาสีกับห้องเรียน BBL. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 40(1), 1 - 14.

Phuttharak T. and Meekaew N. (2019). Perception of Urban Residents towards Urban Development Impacts in Udon Thani City, Thailand. *KKU International Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(3), 1 - 19.

บุคลากรกรม

กรกมล แทรวิศ, วิทยากรพิเศษ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดอุดรธานี (ผู้ให้สัมภาษณ์). ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2565.

พระครูศรีปัญญาวิสฐู ธีรปัญญา, เจ้าอาวาสวัดศิริบุญธรรม ตำบลกุดดินจี่ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู (ผู้ให้สัมภาษณ์). ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ (ผู้สัมภาษณ์). ที่ วัดศิริบุญธรรม ตำบลกุดดินจี่ อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู. เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2565.